

Kousek memoárů Jana Nerudy

I

Slavná redakce Zlaté Prahy mne vyzývá, abych jí napsal něco z toho, co vím o Adolfu Heydukovi. Že prý bude Heydukovi teď už padesáte let a Zlatá Praha musí přinést podobiznu jeho a nějaké říkání k tomu. Slavná redakce se snad mylí — Heydukovi už padesáte let? Ty můj bože, a on mi připadá jako vloni vylíhlý slavík, který v plné tesknosti i síle mládí zpívá od soumraku do soumraku, klokotavě, horoucně, jak toho právě schopno jen hrdlo mladé! Ba připadá mi jako dnes ráno teprve rozpuklý květ, na němž se leskne ještě rosa prvního jarního jitra, rosa — slza. A kdyby teď vešel ke mně do dveří, věru že bych nejprv pohlídl, zdali mu neplanou tváře, že bych mu přihladil rozházené černé vlasy a káravě řekl: „Dolfi, milý hochu, — jsi mi příliš divoký — prosím tě, buď hodný!“ — Jsem vám ve věčné starosti o něho. Myslím si: kdybych dnes umřel, co z toho hochu bude, — oni mi ho usouží, uštvou! Je tak citlivý, tak měkký — takto ovšem pravý dýmant, v českém svém chtění, v lásce své k vlasti, v přátelství svém naprosto spolehlivém, ale dýmant, jemuž přece jen může ublížit i každý oblázek bídný. A také mu už ty oblázky ublížily, už ho mnohdy pořezaly, že až krvácel! A já pak často krvácel s ním.

Abych položil zde o něm jakýs úsudek literární, abych pronesl o působení jeho soud jenerální, toho na mně nežadáte — vidíte, že ne? Také jsem já k čemus podobnému nejneschopnější člověk českého národa! Já o Heydukovi nemám soud naprosto žádný! Zajímám naproti němu jakési málo odůvodněné stanovisko negativní, jakousi přísnost mentorskou, které, cokoli Heyduk napsal, nelíbí se pranic tak, „jak by mělo“. A kdyby napsal něco jako Homér a

Pindar a Hugo, budu roztrpčen, že nevyniknul *nad* Homéra, *nad* Pindara, *nad* Huga. Jsem mu příliš přítelem, než abych mu mohl být soudcem. A přece mnou zachvěl tak často až do hloubi duše! A když jsem někdy při něčem zůstal zcela chladný, vzal-li jsem to později zas a znovu četl, byl jsem *pak* chycen jakoby teprv nejprvnějším dojmem! Člověk nemá pro lyriku vždy stejnou vnímavost — ale prosím, máme my mimo Čelakovského a Hála většího lyrika nad Heyduka?

Zbývají tedy takzvané „osobní styky“. Těch ale bylo tolik, že se mi před duševním zrakem mým přímo míhají, a musil bych psát knihu, ne článek o nich. Bojím se ale, že kniha *by byla* a článek že *bude* hluchý. Kteroukoli vzpomínku z té směsi vylovím, jakmile se do ní zahledím, zdá se mi, že je příliš nepatrná, než aby mohla zajímat veřejnost dnes či později. Ty vzpomínky jsou drobné, subtilní, schází jim dnes už rezonance časová, schází pro ně každému onen cit osobního přátelství, jenž je činí stejně mně jak Heydukovi tak zajímavý, tak vážný. — Co ale naplat: v nerozváženém okamžiku jsem slavné redakci některé ty drobtý slíbil. Čtenář pak odpustí, budu-li přitom o sobě mluvit více, než bývá slušno.

První naše setkání se s Heydukem bylo najisto v salónech tanečního mistra Linka. Byliť tenkrát — nevím už dobře, kteréhože padesátého roku to bylo — dr. Julius Grégr a Šimáček spořádali tam cvičné taneční schůze, nadvakrát v každém týdnu, a já byl do těch zábav pozván co soudruh i co tanečník známý — ano, ano, co tanečník známý, kde jsou ty časy! Prosím ale: tenkrát nebylo tak snadno získat si obliby tancem, třeba se dnes usmíváte nad tím. Tenkrát nestačilo ještě kadrilu chodit a kvapík lítat, na veřejných, elegantních plesech tančily se mimo různé druhy čtverylky také gavota, menuet, pericordina a tyroliena, anglaisa a kozák, „velký“ a „salónní“ mazur, i jiné ještě tance rázu zároveň řekněme až divadelního, baletního, značného cviku vyžadující. Velký mazur, položený vždy co poslední tanec před půlnočním odpočinkem, byl pak vrcholem každého velkého plesu. K tomu šetřil každý nejlepších

svých sil, k němu byly zámluvy tanečníků a tanečnic nejdůležitější. Byla-li dívka zvolena vyhlášeně dobrým tanečníkem mazuru, bylo to daleko větší vyznamenání, než byla-li zvolena za předtanečnici pro počátek plesu. Nejlepšími mazurkáři v Praze bylo ale právě nás několik Čechův, my proto dominovali i v plesích nejněmečtějších, veleli při tanci jen česky a vyloučili z mazuru, z „pýchy plesu“, neuprosně každého Němce, který českému velení nerozuměl. Z tehdejších našich tanečních hodin udržován vůbec český živel na veřejných plesích pražských, z nich brala velká Národní beseda hlavní svou posilu, z nich vyvinuly se deklamátorní a taneční zábavy — Besedy — Přerhofovy a Švando-Hofovy, z nich vyšel tanec „beseda“, jenž měl a má svůj úkol v životě národním atd. Podotýkám to jen mimotně, ačkoli ne z povídavosti pouhé. Ku charakteristice doby to patří.

V našem kruhu byli oba Grégrové, Šimáček, Hálek, Vilímek, Horvát Špun, Heyduk a jiní. Dlouhá, suchá postava Heydukova, navzdor své délce i v tanci obratná a elegantní, jeho živost, jeho výmluvné oko temné, jeho leskle černé, dlouhé vlasy odlišovaly ho od mnohých ostatních. Děvčatům byl pro svou dvornost, veselost i skromnost společníkem příjemným.

V zákoutí salónů Linkových ale mluvilo se již také o jiném než jen o tanci, rozmluvy nás mužských nesly se zájmem již literárním. Byl jsem vydal své Hřbitovní kvítí, Hálek svého Alfréda. Nepochodil jsem valně s tou knižičkou svojí ve veřejnosti. Mikovec chodil s ní po kavárnách a vyprávěl, že zamluvil již „číslo v blázinci“ pro mne. Palacký byl řekl: „Vždyť je to prý tančmistr, ne básník!“ Frič mi řekl v hostinci u Pěkného: „No, kvůli kuriozitě postavil jsem si to do knihovny, jako si přírodozpytec uchová abnormitu nějakou.“ Byl jsem podrážděn. A tu mi přišel do rukou Heyduk, který — znal jednotlivé básně z paměti, ohnivě je všude deklamoval, a se slzami v očích mně v předpokoji Linkových salónů řekl: „Já půjdu s vámi — ať mne třeba kamenujou!“ — Já mu nevěřil, přiznám se upřímně: zarazila mne náruživost jeho. Choval jsem se

odměřeně, chladně. Až mne mladě horoucí svou láskou překonal.

Brzy bylo v kruzích našich známo, že tedy také Heyduk dal se na veršovství. Přesvědčil jsem se v životě, že Heyduk každé svěřené mu tajemství dovede zachovat jakoby pod devaterým zámkem; ale každý, kdo ho osobně zná, přesvědčil se zas, že by *veršovství* své Heyduk nedovedl v tajnosti udržet za žádnou cenu. Je příliš sdílný na to. Připadá mi jako ten zpěvný pták, který letí vedle chodce, posedává a zase letí a přitom ho písněmi zasypává. Kdyby ho nikdo neposlouchal, myslím, že by Heyduk ani nepěl. — Bílé mramorové stolky kavárny, již jsme navštěvovali, byly pokryty jeho verši a kresbami; kde viděl Heyduk jen trochu zájmu, citoval své písně a vyprávěl obsah svých básní; mne, trpělivého posluchače, zasypával kataraktem písní. Ta ochota měla se mu ale v životě zle vyplatit! Kdo kdy potřeboval po těch třicet let nějaký verš, Heyduk mu jím musil sloužit; kdo kdy musil mít do svého časopisu ap. narychlo nějaký příspěvek, Heyduk musil čas a sílu nasadit: příležitých takových prací Heydukových jest legie. Často jsem mu již tu přespřílišnou ochotu jeho vytýkal, oustně i písemně; ale ku konci takového mého káravého dopisu stála obyčejně — zase žádost za nějaký „nutný“ literární příspěvek. Nu ano, ke mně — myslil jsem vždy a myslím věru dosud — ke mně může být Heyduk úslužným, ochotným, obětavým; vůči jiným ale ať té ochoty šetří! Takoví jsme my lidé.

První verše, které Adolf Heyduk vůbec tisknouti dal, byly také jen výrazem podobné ochoty příležitosté. J. R. Vilímek a Jos. Svátek, bývalí spolužáci Heydukovi, založili sešitové tenkrátě Humoristické listy, s hudební přílohou. A k první té příloze obdrželi tedy na požádání své Heydukův popěvek Kukačky, k nimž Zvonař napsal hudbu a König ilustraci připojil. Navštěvoval jsem tehdy pilně čítárnu Českého muzea a tu se mi Hanka projádlil: „Ta píseň Heydukova je tak zdařilá, že bych ji snadno měl za pravou píseň národní!“ Sdělil jsem slova Heydukovi — Heyduk jásal.

Tenkrát ovšem již klíčilo símě, z něhož vzešel Máj. Almanah ten stal se pro dějiny literatury české zjevem důležitým — důležitějším, než jsme se my, zakladatelé jeho, navzdor mladistvému svému ohni, navzdor bezmezné důvěře ve vlastní budoucnost svou domýšleti mohli. Jména v něm skupená zněla českou literaturou, bystře a rychle se pak vyvíjející, přes půldruhého decennia téměř samojediná dál — však jsou to věci beztoho vůbec známé! Pochopitelně tedy je, že o původu Máje rozpředly se již i mýty, a snad jedním dobře, promluví-li také jednou sám o tom původu několik slov.

Máj, což se rozumí ostatně samo sebou, nevzešel z jakýchsi snad prozíravých, důmyslných a dalekosáhlých plánů i zámyslů našich, Máj byl zcela nenuceným květem, zcela přirozeným výsledkem osobních a literárních tehdejších poměrů. Hálek a já byli jsme vydali po první, samostatné knížce své, s různým ovšem výsledkem okamžitým, a oba jsme toužili dokázat, že dovedeme i jiné ještě věci, než jaké byly v dotčených našich knížkách; jmenovitě pro mne byla nastala pravá nutnost, abych osvědčil, že vedle vytýkané mně „negace“ dovedu i něco „pozitivního“ podat. Ale poměry nakladatelské neukazovaly na nové hned zas vydávání knih, i kdybychom byli měli dosti básnického materiálu na celé tedy už zase svazky pohromadě, tehdejší Lumír pak byl nám sice přístupný; redaktor jeho Mikovec však málo sympatický, Obrazy života nebyly ještě na světě atd. Mimoto byli se již v soukromí skupili kolem nás mladíci jiní, lnouce jedni více k Hálkovi, druzí zas více ke mně, všichni ale píšící a toužící, aby aspoň ukázka jich talentu dostala se na veřejnost. Myšlénka vydání almanah byla tedy arci velmi blízka, zvláště že nepřiliš dlouho předtím byly se objevily již almanahy jiné, Perly české, jež vydala Matica, a Lada Nióla, již vydal Josef Frič. Nevím věru již, kdo z nás dříve myšlénku hlasně proslovil; řekl bych, že já, jenž jsem dal podnět hned nato k vydávání Obrazů života s J. R. Vilímkem a později také podnět zas k vydávání

Květů a Lumíra s Hálkem, — ale možno také, že pronesl se nejprv Hálek: tolik je jisto, že jsme se na vydání almanahu usnesli my dva a hned v nejvšeobecnějších rysech spolu učinili plán.

Jakmile byli jsme se rozhodli, spěchali jsme k příteli J. Fričovi. Přijal náš návrh s nadšením a nastaly hned porady určitější. Smluven seznam přispívatelů a jednáno, kdo má být jmenován redaktorem. Já ten úřad přijmouti nemohl, abych knize již napřed neopatřil nepřátel, Hálek nechtěl z ohledu na mne a Frič nemohl z důvodů hlavně politických. Vyhlídli jsme sobě tedy přítele Baráka. Byl ochoten vzít na sebe obtíž tu — měla se mu nebohému později stát skutečnou tíží! Hálek a já jsme sháněli rukopisy, Barák jednal s knihtiskárnou Rohlíčkovou o stránce finanční, Hálek obstarával pak korektury atd. Vhodný zajisté název Máj přijat na návrh myslím že Fričův.

Tenkráté bydlil Adolf Heyduk v Myslíkově ulici, pospolu s Jandou-Cidlinským. Janda byl také pozván mezi přispívatelé Máje a to dodalo Heydukovi chuti i odvahy. Opsal řadu svých básní kaligraficky a přinesl mně je do bytu. Ta kaligrafie mne zarazila, navzdor tomu, že jsem měl v Heydukův talent důvěru. Ale ochotně jsem rukopis přijal a vyžádal sobě hned, že učiním popřípadě na básních opravy, ve prospěch Heydukův i prací jeho. Nebylo ale oprav potřebí, jen výbor musil se arci učinit přísný — neboť Heyduk byl přinesl prací věru hned na svazeček celý. Vybral jsem pro Máj básně nesoucí se duchem národním a domlouval pak Heydukovi, aby co nejpilněji studoval národní píseň slovanskou, předně aby ale šel za Erbenem, jehož Kytici považoval jsem „za největší literární čin náš od doby Kollárovy Slávy dcery“. Domlouval jsem Heydukovi hlavně proto, že talent jeho ve směru naznačeném byl patrný. Také se osvědčil.

Od oné doby byla ta milá, věrná duše zcela mou. Říkám to s pýchou — ne každému přáno mít přítele tak prostého všeho egoismu, tak ocelově pevného — mít přítele Heyduka. Hned tenkráté, dokud byl vůbec v Praze, Heyduk téměř ode mne se nehnul. Družil se jen ke mně, s onou horouc-

ností, která vyznačuje celou živou, na náruživou, cituplnou, bohatou povahu jeho. Bydlil jsem až u Hradčan: Heyduk den co den byl návštěvou u mne. Den co den mne v pozdní noci ze Starého Města sprovázel až k bytu. V hostinci, v kavárně nedovedl sedět jinde než vedle mne; bylo-li místo osazeno — což mu činívali schválně —, raději mrzut a roztržit postál, až jsem mu vydobyl zase místa jeho. Musil mnoho zkoušet pro tu neomezenou oddanost svoji. Jakkoli mezi mnou a Hálkem nebylo rozporu a vůbec jenom jednou v životě se stalo, že vlivem cizím později i mezi nás na dobu nějakou položil se stín, byl přece rozpor mezi „přívrženci Hálkovými“ a „přívrženci“ mými. Heyduk patřil ovšem k mým a musil jsem se ho častěji velmi energicky ujmout, aby netrpěla měkká duše jeho pod nájezdy mnohdy dosti bezohlednými. Byl jsem ale rvavý za deset a stačil jsem.

Mimo základní měkkost povahy byla ještě jiná příčina, která činila Heyduka tenkrát po nějakou dobu dráždivým. Kladu zde výpisek z jistého listu Heydukova ke mně — na charakteristiku toho zlatého Heyduka, jakým byl tenkrát a — jakým je dosud.

„Začátkem roku 1858“ — psal mi v listu tom Heyduk — „účastnil jsem se vypracování projektu pro turnovsko-kralupskou dráhu pod vedením ředitele Kressa. Jednoho dne nařídil mně ředitel, abych jel, zdá se mi, do Slivna, kde se tenkrát vyměřovalo, a doručil inženýrům jakési písemné rozkazy. Přátelé měřiči uvítali mne, mladého druha, velmi vesele a odhodlali se jeti do Prahy pro instrukce ústní. Jeli jsme, já na kozlíku vedle kočího; ale v lesích kosteleckých zlá se mi stala nehoda: spadl jsem pod kočár. Utrpěl jsem dosti povážlivé otřesení mozku a byl jsem od té doby popudlivější a citlivější než kdy jindy. Tím stalo se, že jsem Tě jedinkrát čímsi pohněval a Ty jsi na mne se zlobil a nemluvil. To mně nedalo spát. Chodil jsem sklíčen. Toulal jsem se kolem Tvého bytu, až uzdála se mi příležitost vhodná. Chytl jsem Tě kolem krku a líbal — až jsi se usmál a domlouvaje mně pravil: „Ale nyní buď hodný!“ A byl jsem...“

A byl vskutku! — Není ten můj Heyduk vtělená lyrická píseň?

Kladu zde ale ještě jedno místo z téhož Heydukova memoárního dopisu:

„Roku 1859 o Štědrém večeru pravili mně, že jsi mne hledal; pospíšil jsem k Tobě. Pozval jsi mne na ten den k večeři. ‚Maminka i já si toho přejeme, přijď jistě,‘ pravil jsi. To stačilo. — Ihned děkoval jsem se z pozvání ve vzácné rodině dvorního rady H. a spěchal jsem na Malou Stranu. Byl to snad nejblaženější Štědrý večer, který jsem mimo domov trávil, připomínalať mně přemilá matička Tvá, v tom bílém jako sníh čepečku a květovaném na nadrech šátku, matku mou vlastní, a měla mne také tak ráda, vždyť jsem vždy držel při ní, kdykolivěk dostávals inkrepe, že se dlouho touláš, že kouříš mnoho viržinek na újmu svého zdraví, a že vzdal jsi se profesury oddav se spisovatelství, jež nenese chleba, atd. Bdělať nad svým jedináčkem jako kvočna nad svým kuřetem...“

Nebohý Heyduk! Vzdal se hostiny u dvorního rady kvůli nám! A my měli o Štědrý večer buď praženou polívku z vody a výražkové vdolky, nebo praženou polívku a hluchý svítek — jiného jistě nic!

Matku jsem ale na to upozorniti nesměl, byla by pak teprve cítila chudobu naši.

III

Máj vyšel a skoro se podobalo, že to kámen hozený do vody. Ten kruh nových lidí — člověk by čemus podobnému ani neuvěřil — byl tak mnohému domýšlivci, dovolujícímu sobě tenkrát i později komandovat rozvoj českého ducha, nepohodlný vzdor tomu, že potřebovala národní věc mladých pracovníků jako pole jarního deště. Vidělo se, že tihle noví komandovat se ani nedají, a to byl velký hřích.

Prahnuli jsme po kritice, ale nebylo téměř památky po ní. Lumír Mikovcův přinesl jakous parafrázi titulů jednotlivých prací, nic víc. Pražské noviny učinily podobně.

Jakub Malý zaslal do krajinských listů několik nadávek. Muzejník mlčel a — mlčel také dvacet let ještě později. Jediný profesor Hanuš v *Kritische Blätter*, nebo jak se časopis ten jmenoval, psal obsírněji; ale přiložil měřítko příliš přísné na práce přece jen začátečnické. Na neštěstí pochválil jedině mého Šimona, řka, že to práce „*poměrně nejlepší*“, a tím by byl nevědomky a nechtě brzy pokazil nás májistů soulad přátelský.

Heyduka upřímně těšilo, že Hanuš zmínil se pochvalně o mně; ale byl hluboce raněn, že o něm není nikde zmínky srdečnější. Tenkrát jsem slyšel poprvé od něho, že „přec jen on není pro práci literární“ a že „raději vším praští“. Od té doby jsem to slyšel od něho jistě dvacetkrát, ale naštěstí to byla vždycky jenom slova. Heyduk musí mít kolem sebe samou zeleň a samý květ, samý smích a samé teplo, pak je mu volno, pak ochotně se přizná, že pěje rád. S láskou a bez závisti naslouchá, když pějou jiní, ale chce, aby jiní také s láskou naslouchali, když pěje on, Heyduk by se odmlčel jenom tenkrát, kdyby bylo *všude* kolem něho hluchá a pusto, kdyby v tom českém hvozďě měl zpívat sám a sám. Dokud tu bude pěvec jediný, Heyduk bude vesele či tklivě závodit.

Potřebovali jsme časopisu svého vlastního, založil jsem tedy s J. R. Vilímkem *Obrazy života*, kteréž vycházely ve lhůtách pětinedělních — již na měsíčník bylo třeba úředního povolení a toho bych byl nedosáhl. Vilímek obětoval peníze a mohl jsem si počínat naprosto volně; jsem Vilímkovi dosud za to vděčen. *Obrazy života* vykonaly ovšem víc, než mohl Máj. Poskytovaly místa nejen literárním pracím a uvedly do veřejnosti celou řadu talentů mladých, ale mohly sobě počínat i polemicky, rozvinout, určit a obránit i *program* mladé školy, říci, co vlastně chceme.

Heyduk náležel k nejochotnějším spolupracovníkům, sloužil *Obrazům života* ale i jinak než literárně. Časopis náš byl totiž zároveň prvním, třebaže dosti chudým ještě pokusem *původního* českého časopisu ilustrovaného. O ilustrátory ale byla značná nouze. Heyduk byl kresličem, a pomáhal tedy i v tomto směru. Nakreslil nám nejprve

pomníky Slavíkův, Rubešův a jiné mimopražské. „My jsme plni ruchu, ale na mnohé před námi, kteří ještě více pracovali, zapomínáme,“ řekl jsem pak Heydukovi. „Vezmi mapu a půjdeme na Volšany.“ Šli jsme. Heyduk kreslil pomníky (Jungmanna, Havlíčka, Kaliny, Hněvkovského) a já psal texty.

Heydukovi ovšem nedalo a brzy musil mít také samostatně vydaný svazek svých písní. Omlouval a vymlouval a pojednou mi přinesl Cigánských melodií, že jsem se té haldy až zhrozil. Znal jsem svého Heyduka, probral jsem píseň za písní, polovičku asi jsem odložil na věčný odpočinek, druhou polovinu doporučil jsem tisku. Heyduk byl zcela spokojen, třeba mu snad v úkrytu dušičky jeho bylo o ty básně utracené líto. Tak ochotným, plným sebezapření a věru příkladné spisovatelské skromnosti byl ale vždy. Nikdy netrval ješitně na tom, aby neděla se změna ani nejmenší na pracích jeho: jen když mohl důvěřovat v upřímnost a srdečnost rádcovu. O té ochotě jeho přesvědčil se zajisté každý z redaktorů českých.

Rozumí se ale samo sebou, že brzy došel samostatnosti úplné, že záhy mu nastala doba, kdy znale i zrale byl vlastním svým, často dosti přísným soudcem. Samostatnost jeho nutně vyrůstala z osamělosti, do jaké dostal se přesídlením svým do Písku. Odešel tam koncem roku 1860, povolán na vyšší reálné školy; ale bylo mu před odchodem velice teskno. Chtěloť kvůli mně vstoupiti i do redakce Krásou založeného Času; rozhodně jsem se tomu však opřel. „Jsi dítě, Dolfi. Tvá povaha a měkká duše není pro trpký stav žurnalisty. Jdi, buď hodným učitelem a zpívej a buď šťasten!“

Aby nikoho nezaráželo, že cituju zde onde dávno pronešená slova vlastní, podotýkám, že ne já jsem si je pamatoval, nýbrž že zná je a má zaznamenány Heyduk, a často mně je již opakoval.

Nebudu psát o dalším literárním rozvoji Heydukově. Není dnes při vzpomínce na 50. rok života Heydukova k tomu čas pravý, volnost do všech směrů úplná, soud vůči všem lidem stejně nepodezřelý. Celá řada veršových jeho

sbírek stojí přede mnou, ty jsou „dokonaným skutkem“ a zbytečnou frází by bylo říci: přál bych sobě tu řadu kratší či delší. Význam Heydukův je ustálen, o jednu knihu víc či míň nezměnilo by na tom významu ničeho. Tolik je jisto, že *každá* kniha Heydukova je bez fráze kusem jeho života: každý krok jeho, každá radost a bolest našly u něho ozvěnu v písni.

Největší radost dosud měl jsem z jeho sbírky Cimbál a husle; považuju ji — a jiní zajisté se mnou — za vrchol produkce Heydukovy. Snad bych i knize té přál, aby byla o nějakých deset básní tenčí; ale to, co by pak zbylo, náleží rozhodně již do literatury světové.

Roku 1876 vyšla ta kniha a téhož roku přeložena Heydukova učitelská činnost z Písku do Prahy. Přijel, zulíbal matku svoji a přiběhl hned ke mně. Obejmul jsem ho horoucně: „Dolfi, to byla nejlepší invaze, kterou Čech od dob *Jiskrových* udělal na *Slovensko!*“

IV

Jen ještě několik slov!

Roku 1876 — tedy téhož roku, když vyšly Cimbál a gusle — přeložen Heyduk z Písku do Prahy, na první gymnasium reálné. Ale vydržel tu jen rok. Heyduk říkal a říká, že pro tehdejší pražské poměry politické. Heyduk se v ledačem mýlí, co říkal a říká sám o sobě; ale v ničem se nemýlí — tak poeticky jako v tomto. Heyduk byl se zcela jednoduše v Písku zamiloval. Potřebuje jen nahlednout do svých tehdejších písní, tam to stojí psáno — tam stojí vůbec každý úhoz jeho srdce a každý ducha jeho krok a každý vzdech jeho rtů, již jsem to řekl.

V Praze nebyl té doby sice žádný ráj, bouří a plískanic politických bylo až dost; ale Heyduk stál opodál. Byl obtočen kruhy literárními, nehledal jiných a bylo mu v nich volno. Zvolen namísto zvěčnělého Hála starostou literárního odboru Umělecké besedy měl sice za příležitosti oslavy Palackého se stranou staročeskou trochu kříže,

k němuž přišel řekl bych nevinně jako kotě; to by však věru nebylo ho vyhánělo z Prahy a vábilo do Písku zpět. Pravá příčina vyznívala z jeho písní. Nepřekonatelná touha, chvějná nejistota všech zamilovaných, radost jako raketa zářivě se vznášející a hned zase tesknost k smrti těžká střídaly se v strunách jeho, a výsledek byl, jaký musil být, — Praha prohrála, Písek zvítězil.

Rok nato Heyduk přijel do Prahy zas a přivedl si již mladou svou ženu. Krásnou Emílii, miloučkou, s dětsky průhlednou pleťí a tak zvláštním, tichým a hlubokým okem černým, že okouzila nás všechny. Dívali jsme se na ni, jak vroucně a oddaně pohlížela k svému muži, — nebylo nejmenší pochyby: náš Heyduk byl šťasten.

Odjeli zas a po nějakém čase zněly již hájem české poezie písně Heydukovy zcela nové — písně o dcerušce Jarmilce. Klokotavě vřelé písně!

Byl jsem telegraficky požádán za kmotra. Vykonal jsem obřad ten ovšem také zas telegraficky, „v zastoupení“. Ale umínil jsem si, že užiju první cesty feriální na návštěvu v Písku.

Kýžené mé prázdniny nastaly a vesele vybral jsem se z Prahy. Pozdržel jsem se ještě na Příbrami a pak na Vysoké u hraběte Václava Kounice a nato teprv zajel jsem do Písku. Dal jsem vak do hostince a pospíšil si k Heydukovým. S velkoměstskou nonšalancí vstoupím do dveří a volám: „Jdu navštívit kmotřenku svoji!“ — Manželé seděli za stolem, každý v jiném koutě pohovky; oba se svislou hlavou, zadumáni. Byliť právě pohřbili Jarmilku svoji.

Listy a telegramy mně zaslané byly se minuly s cílem.

Zůstal jsem přes den u zarmoucených, abych je poněkud vyrval ze skleslosti jejich; pak jsem je zůstavil tiché dumě.

Znova se zamodralo nebe nad manželky: as po dvou letech narodila se jim druhá dceruška, Lidka. Co tu zase vyvíralo jáсотu z básnické duše! Je-li pravdivo to krásné slovo, že v radosti otcovské jsou obsaženy všechny radosti jiné, jako jsou všechny možné barvy obsaženy v duze, nuž pak je radost otce básníka duhou tedy zvonivou, se všemi

sladkými zvuky tohoto světa, od nejtenčích hlásků stříbrných do nejmohutnějších zvuků rozechvělého kovu!

Lidka rostla a s ní rostly Heydukovy písně na celé svazky.

Však pojednou zavanul od píseckých lesů zase vzdech první. Nastalo teskné ticho, písně zmlkly. Zato v listech a vzkazech soukromých rozšepotal se zase strach, nedůvěra, ba již i obava smrtná. Lidka ochuravěla.

Není tomu ještě rok, co přijeli Heydukovi se svou holčičkou do Prahy, aby tu hledali lékařské rady.

Děťátko hezounké, jako květinka — ba spíš jen jako pýr na květince: slabé, chorobnou nevrlostí rozechvělé. Jen když ji otec vzal na klín a ona mu bílé ručky ovinula kolem krku a k prsům jeho se přitiskla, zalesknul se jí na tváři mír, ba i lehýnký na chvílku úsměv, jako když sluníčko mžikem přeběhne přes mrakem ostíněné pole.

Díval jsem se na Heyduka a na jeho dítě: bylo mně teskno — a přece jsem mu záviděl.

Odjeli plni klamně naděje. A teď jsou tomu už neděle a jsou už měsíce, co duní Heydukovy zpěvy Za Lidkou.

Osude, není dobře na pni, byť i byla silna, vynucovat ostrými řezy prýž, třeba vonnou, a na lastuře perly, třeba byly drahocenné!

ZLATÁ PRAHA 1885, str. 233, 251, 271 a 303

△ V Praze 20. března

Já nenutím nikoho, ale kdyby někdo byl, kdo by *chtěl* ode mne odkoupit mou živnost básnickou, smluvím se, dám ji lacino — já si vyhledám živnost jinou. Ani mi nemusí dát zrovna hotových peněz; má-li nějaké zaměstnání jen trochu živné, preclikářství s pěkným obvodem navyklých hospod, uzenkářství na chodníku před některým hodně navštěvovaným hostincem, já s ním měním. Mne už básnictví omrzelo zcela. Nejen proto, že zeměkoule naše nebude tedy už déle živa než těch vypočítaných 52 biliónů let a pak pojde i s veškerou lidskou slávou a nesmrtelností básnickou, nýbrž a hlavně, že nemohu dopídit se slávy, totiž pořádné slávy ani pro ten *nynějšek*, ani pro nejbližší dozírný čas! Nemám štěstí — snad se jinému povede líp na mém místě — spánembohem!

John Lubbock, Angličan a lord, sestavil skupinu kněh, které jsou prý nejkrásnější, nejnesmrtelnější, duchem nejtěžší. Kdyby prý všechno ostatní, co lidé napsali, se ztratilo, to sto by nás prý vytrhlo. A seznam svůj rozeslal po světě. Dostal jsem jej také. Přehlídl jsem jej, hledal jsem ovšem nejprv jméno svoje — přehlídl jsem seznam podruhé, potřetí — *já tam nejsem!* Spočítal jsem knihy, zdali jsem snad tiskovým omylem někde nevypad, — sto je úplné! Ano! Vidím děsné ustrnutí na čtenářově tváři — je mi čtenáře opravdu líto, ale pomoci mu nemohu. A to se tedy mám dřít dál? Mám psát dál? Je pravda, jiní tam scházejí také — Calderón, Kálidása, Josef Jireček, Schiller, Mickiewicz — ale co je do toho *mně?*! — A také konečně ani netvrdím, že je počínání Johna Lubbocka snad zrovna hloupé, už v základu svém. Znamenitých spisů je ve světě vskutku málo. Kdybych vybíral já, vybral bych jich snad nejvýš padesát. Ba dokonce snad jen dvacet. Ale mých